

Інвестиції суб'єктів господарювання України: необхідність структурних змін

Досліджено пропорції інвестування в матеріальні, нематеріальні та фінансові активи підприємств у 2000–2010 роках. Виявлено деформації структури інвестицій та значне перевищення інвестицій у фінансові активи над інвестиціями в основний капітал на тлі високого рівня зносу, морального та фізичного старіння основних засобів, що вимагає кардинально нової політики інвестування та зміни структури інвестицій.

Ключові слова: капітальні інвестиції, інвестиції в матеріальні та нематеріальні активи, інвестиції в основний капітал, фінансові інвестиції, нагромадження основного капіталу.

Исследованы пропорции инвестирования в материальные, нематериальные и финансовые активы предприятий в 2000–2010 годах. Выявлены деформации структуры инвестиций и значительное превышение инвестиций в финансовые активы на фоне высокого уровня износа, морального и физического старения основных фондов, что требует кардинально новой политики инвестирования и изменения структуры инвестиций.

Ключевые слова: капитальные инвестиции, инвестиции в материальные и нематериальные активы, инвестиции в основной капитал, финансовые инвестиции, накопление основного капитала.

The components of enterprises' investments into the real, intangible assets and financial assets are investigated for 2000–2010 period. Distortions in the investments' structure are revealed, as well as significant surplus of financial investments over the investments into the fixed assets. Against a background of high depreciation of fixed assets, their moral and physical obsolescence all above calls for radically new investment policy and transformation in the structure of investments.

Keywords: capital investments; real, intangible assets; financial assets, financial investments, gross fixed capital formation.

Постановка проблеми. Інвестиційні ресурси належать до головних чинників забезпечення економічного зростання. На практиці інвестиції спрямовуються в основний і оборотний капітал, нематеріальні та фінансові активи. У статті зосереджена увага на пропорціях, що склалися між інвестиціями в матеріальні, нематеріальні та фінансові активи. На даний час офіційною статистикою оприлюднюється динаміка валових капітальних інвестицій [1, 2], складовою частиною яких є інвестиції в основний капітал. Проте інвестиції підприємств у фінансові активи поки що не стали предметом статистичного узагальнення та аналізу на державному

рівні. Це, у свою чергу, створює умови для безконтрольного розпорошення вільних інвестиційних ресурсів замість їх концентрації на важливих напрямках модернізації економіки. В Україні інвестиції у фінансові активи стрімко зростають і вже більш ніж утричі перевищують інвестиції в основний капітал, при тому що має місце високий рівень зносу, моральне та фізичне старіння основних засобів.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Економічна політика більшості країн світу в даний час спрямована на вирішення боргових проблем та подолання глобальних дисбалансів, які викликані масштабним накопиченням державного та корпоративного боргу [3, 4]. При цьому пріоритетним об'єктом аналізу та державного впливу традиційно залишається державний борг. Постановою уряду затверджена середньострокова стратегія управління державним боргом України на 2011–2013 роки [5]. На 2013 рік у проекті Основних напрямів бюджетної політики закладено граничний обсяг державного боргу на економічно безпечному рівні не більш ніж 25% ВВП проти 27,7% на 2012 рік [6].

Варто підкреслити, що утворення боргів – проблема багатогранна. Розвинені країни для її розв'язання вживають кардинально різні заходи. Зокрема, Великобританія реалізувала програму економії, тоді як Сполучені Штати – програму фіскального стимулювання. Також різні по своїй суті рекомендації надають відомі вчені-економісти. Зокрема, Пол Кругман і Джозеф Стігліц закликають до розширення фіскальних стимулів з метою збільшення державних витрат на інвестиції в освіту та інфраструктуру, в той час як Роберт Манделл, Майрон Скоулз і Рейнхард Селт пропонують впровадити дуже жорсткі заходи для приборкання високого рівня заборгованості та послаблення факторів, що сприяють накопиченню боргів [7]. Українські вчені звертають увагу на те, що національна економіка знаходиться на етапі соціально-боргової кризи і існує велика ймовірність розгортання депресії [8].

Для зниження боргової залежності експерти рекомендують активне проведення структурних реформ у сфері виробництва та споживання, збільшення рівня заощадження ресурсів та темпів нагромадження капіталу, а також активно розвивати власне виробництво та розширювати внутрішній ринок. Водночас здійснити такі заходи можливо за рахунок збільшення інвестицій у реальний сектор економіки. Указом Президента України № 173 від 26 січня 2011 року затверджено склад ради вітчизняних та іноземних інвесторів, куди входять представники провідних галузей та фінансових

Дослідження виконано в рамках НДР «Розвиток державних фінансів України в умовах глобалізації», затверджені Постановою Бюро відділення економіки НАНУ №6 від 08.07.2009, державний реєстраційний номер роботи 0109U004580.

установ [9], а також розробляються стимулюючі заходи у складі Програми економічних реформ, проте стан справ в інвестиційній сфері кардинально не покращився і Україна за індексом інвестиційної привабливості традиційно займає низькі місця. Тому важливого значення набуває проблема не лише пошуку шляхів для забезпечення економіки необхідними обсягами інвестицій, а й формування їх оптимальної та економічно обґрунтованої структури.

Метою статті є виявлення диспропорцій між інвестиціями в матеріальні, нематеріальні та фінансові активи підприємств та вироблення рекомендацій щодо встановлення залежності рівня приросту фінансових інвестицій від приросту інвестицій в основний капітал та нематеріальні активи.

Виклад основного матеріалу. Інвестиція (від лат. invest, вкладення коштів) – це господарська операція, що спрямована на придбання основних засобів, нематеріальних активів, корпоративних прав та цінних паперів. Хоча з методологічної точки зору інвестиції поділяються на капітальні, фінансові та реінвестиції, предметом аналізу на державному рівні, як вже зазначалося, є лише капітальні інвестиції та їх центральна складова – інвестиції в основний капітал. Але з такою позицією не можна погоджуватися, оскільки вже тривалий час фінансові інвестиції у вигляді вкладень у різні фінансові активи (де значну частку займають вкладення у цінні папери) постійно зростають, при тому що капітальні інвестиції (вкладення коштів у реальні матеріальні, нематеріальні активи) порівняно із фінансовими залишаються на низькому рівні.

І це при тому, що основний капітал відіграє ключову роль у процесі відтворення економіки, визначаючи технічний стан виробництва, рівень капіталоозброєності праці, її продуктивність, а також стан загальної ефективності і конкурентоспроможності. За 1991–1999 роки капітальні вкладення в економіку України скоротилися більш ніж у п'ять разів. Якщо у 1990 році частка капітальних вкладень до ВВП становила 22,7%, то у 1999 році – лише 13,5%. Це безпосередньо вплинуло на стан основних засобів в національній економіці. Протягом 2000–2010 років індекс основних фондів (тобто зростання їх вартості) не перевищував

105–107%. Порівняння темпів зростання номінальної вартості основних засобів та дефлятора ВВП показує значне відставання руху вартості основного капіталу від інфляційних процесів. У цьому контексті слід звернути увагу на концепцію «глобальної фінансової крихкості» Х. Мінські, де вказується, що фінансові кризи з'являються, зокрема, через внутрішню ущербність дворівневої системи цін: цін на активи та цін поточного виробництва, що поглиблюється накопиченням боргів [10, с. 108; 11].

На початок 2011 року залишкова вартість основних засобів в Україні була на рівні 1731,3 млрд. грн., що становило лише четверту частину їх первісної вартості (табл. 1). Якщо за 2000–2010 роки первісна вартість основних засобів українських підприємств збільшилася у 8 разів, то знос – у 13,6 раза. Така динаміка свідчить про фактичну втрату індустріального базису національної економіки. Найбільш негативним є те, що знос вимірюється у значно більших обсягах, ніж приріст вартості основних засобів. Зокрема, з 2000 по 2010 рік залишкова вартість основних засобів збільшилася на 1264,9 млрд. грн., а знос у 3,6 раза більше – на 4555,2 млрд. грн.

Знос основних засобів досяг 74,9%, особливо високий рівень на транспорті та зв'язку – 94,4% (табл. 2). Тому, враховуючи недостатність інвестиційних ресурсів та їх неефективну структуру, знадобиться тривалий час для повної заміни зношеного основного капіталу і нарощення сучасного індустріального базису.

Тим часом у розвинених країнах середній строк повного оновлення основного капіталу в межах 15–20 років. У США активна частина основного капіталу оновлюється за 12–14, а в Японії – за 8–10 років.

Науковці ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України» запропонували різко підвищити коефіцієнт ліквідації (вибуття) основного капіталу та збільшити інвестиційні ресурси для його заміни. Також наукові експерти рекомендували надати інвестиційному процесу таке спрямування, що забезпечує функцію відтворення капіталу. Для цього частка чистих капітальних вкладень у ВВП має збільшитися

Таблиця 1. Стан основних засобів в економіці України, млрд. грн.

Показник	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
ВВП, млрд. грн.	170,1	204,2	225,8	267,3	345,1	441,5	544,2	720,7	948,0	913,3	1082,6
Первісна вартість основних засобів	828,8	915,5	964,8	1026,2	1141,1	1276,2	1568,9	2047,4	3149,6	3903,7	6648,9
– залишкова вартість основних засобів	466,4	503,3	512,2	538,8	587,5	661,6	774,5	993,3	1251,2	1597,4	1731,3
– знос основних засобів	362,4	412,2	452,6	487,3	553,6	614,6	794,4	1054,1	1898,4	2306,3	4917,6
Введення в дію нових основних засобів	23,7	33,3	35,0	44,2	61,5	70,5	82,3	127,5	149,6	111,3	122,6
у % до зносу основних засобів	6,5	8,1	7,7	9,1	11,1	11,5	10,4	12,1	7,9	4,8	2,5
Ліквідація основних засобів	10,4	10,6	10,0	10,6	11,0	15,9	9,5	12,4	14,6	16,5	17,06
Амортизація	36,5	39,2	41,6	42,6	49,2	56,9	63,1	84,1	108,4	120,5	121,9
у % до зносу основних засобів	10,1	9,5	9,2	8,7	8,9	9,3	7,9	8,0	5,7	5,2	2,5

Джерело: розраховано за даними [2, 12, с. 7–16].

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Таблиця 2. Знос основних засобів, %

Показник	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
По Україні	43,7	45,0	47,2	48,0	49,3	49,0	51,5	52,7	61,2	60,0	74,9
– сільське господарство	47,3	49,6	49,3	50,4	51,1	52,2	48,2	46,2	45,7	39,6	40,8
– промисловість	48,8	51,9	54,5	56,4	58,3	57,9	58,6	59,0	58,0	61,8	63,0
– будівництво	49,2	52,1	52,6	51,0	48,5	45,1	40,8	39,3	41,0	46,0	50,1
– транспорт та зв'язок	50,5	50,2	49,8	49,0	49,9	48,5	60,4	66,9	82,4	83,9	94,4

Джерело: за даними [12, с. 18–20].

Таблиця 3. Інвестиції в основний капітал в Україні

Показник	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Інвестиції в основний капітал, млрд. грн.	23,6	32,6	37,2	51,0	75,7	93,1	125,2	188,5	233,1	151,8	150,7*
% до ВВП	13,9	16	16,5	19,1	21,9	21,1	23,0	26,2	24,6	16,6	13,9

* Без врахування ПДВ.

Джерело: розраховано за даними [2, с. 200].

Таблиця 4. Фінансові інвестиції суб'єктів господарювання України

Показники	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Фінансові інвестиції, млрд. грн.	31,6	45,2	55,9	83,9	140,3	168,2	215,8	337,8	414,6	479,8	502,9
з них:											
короткострокові ²	3,36	5,85	7,45	14,1	23,03	34,1	50,4	78,96	110,2	139,2	168,7
довгострокові ³	28,2	39,4	48,4	69,8	117,3	134,1	165,4	258,9	304,4	340,6	334,2
Фінансові інвестиції, % до ВВП	18,6	22,1	24,7	31,4	40,7	38,1	39,7	46,9	43,6	52,5	38,16

* Без врахування ПДВ.

Джерело: розраховано за даними [17] без банків та бюджетних установ.

до 22–23% (для простого відтворення) і до 30% (для розширеного відтворення) [13].

В Україні старіння основних фондів відбувається швидкими темпами, а їхній знос не покривається за рахунок амортизаційних відрахувань, заміни та нововведень. Амортизаційні відрахування та введення нових основних засобів за 2010 рік становили лише 2,5% від суми зносу основних засобів (табл. 1). Низький рівень інтенсивності оновлення основних фондів указує на те, що в Україні не виконує свою функцію реновація. Для національної економіки такий стан є катастрофічним, оскільки означає зникнення об'єктивних економічних передумов подальшого прогресу, а скільки-небудь серйозні реальні програми модернізації технологічно застарілого виробничого апарату відсутні [14, с. 11]. Небезпідставно вчені як головну причину структурно-промислової кризи в Україні називають обвальне скорочення інвестицій в основний капітал [15, с. 19] (табл. 3). Особливо тривожним було те, що в окремих роках спостерігалось більш значне зниження капітальних інвестицій порівняно з падінням обсягів промислового виробництва та ВВП.

Валове нагромадження основного капіталу в 2005 році становило 22% від ВВП, у 2006 році – 24%, а в 2009–2010 роках знизилось до 18% [16], при тому що у розвинених країнах цей показник знаходиться на рівні 27–30%. З огляду на незадовільний стан основного капіталу на державному рівні необхідно вживати дієві заходи, спрямовані на збільшення інвестицій в основний капітал (табл. 3). Але попри це стрімку динаміку демонструють вкладення у фінансові активи (табл. 4).

Порівняно з 2000 роком фінансові інвестиції зросли у 15,9 раза. На кінець 2010 року фінансові інвестиції в 3,3

раза перевищували інвестиції в основний капітал, у той час як в 2000 році – у 1,3 раза (табл. 5). Довгострокові фінансові інвестиції вже досягли 334,2 млрд. грн., короткострокові – 168,7 млрд. грн. Загальні ж фінансові інвестиції сягнули 503 млрд. грн. Варто підкреслити, що фінансові інвестиції в акції, облигації, сертифікати, казначейські зобов'язання, відсоткові облигації внутрішніх державних і місцевих позик, а також вклади до статутного капіталу інших підприємств перевищують у 1,6 раза доходи Зведеного бюджету України.

Про явні диспропорції між групами інвестицій підприємств свідчить їхня структура. Якщо інвестиції в нематеріальні активи в загальній структурі інвестицій займають близько 1%, в основний капітал у різні роки 23–38%, то у фінансові активи – понад 60%, а в 2009–2010 роках – понад 70% (табл. 5).

Про надання переваги підприємствами України вкладенням капіталу у фінансовий сектор свідчить порівняння динаміки обсягу випуску товарів і послуг з випуском цінних паперів. Так, з 2000 року обсяг випуску товарів і послуг збільшився у 10,2 раза, в той час як зареєстрований випуск цінних паперів – у 17,8 раза. Експерти вважають такі тенденції свідченням зростаючого відриву фінансового сектора від реального [18, с. 84]. Можна зробити припущення, що фінансові ресурси навмисно вилучаються із реального сектору економіки. Дослідники звертають увагу, що причиною рецесії, зокрема у США, був саме перетік фінансових ресурсів

² Короткострокові (поточні) фінансові інвестиції – інвестиції, які утримуються підприємством на строк, що не перевищує один рік, і які можуть бути вільно реалізовані в будь-який момент.

³ Довгострокові фінансові інвестиції утримуються підприємством на період більше одного року, а також усі інвестиції, які не можуть бути вільно реалізовані в будь-який момент.

Таблиця 5. Структура інвестицій суб'єктів господарювання України

Показники	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Інвестиції в основний капітал, млрд. грн.	37,2	51,0	75,7	93,1	125,3	188,5	233,1	151,8	150,7
частка, %	38,2	37,4	34,7	35,3	36,2	35,4	35,6	23,8	22,8
Інвестиції у нематеріальні активи, млрд. грн.	4,2	1,4	2,2	3,0	4,6	6,4	6,4	5,9	7,0
частка, %	4,3	1,0	1,0	1,1	1,3	1,2	1,0	0,9	1,1
Фінансові інвестиції, млрд. грн.	55,9	83,9	140,3	168,2	215,8	337,8	414,6	479,8	502,9
частка, %	57,5	61,6	64,3	63,6	62,4	63,4	63,4	75,3	76,1
Загальна сума інвестицій, млрд. грн.	97,3	136,3	218,2	264,3	345,7	532,7	654,1	637,5	660,6
%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Джерело: розраховано за даними [2, с. 198; 17].

з реального сектору у фінансовий [18, с. 98]. У фінансовий сектор інвестується більше коштів, і це завдає шкоди реальному сектору через негативний мультиплікативний ефект. Фінансовий сектор усе більше починає домінувати над реальним. Але збільшення обсягу фінансових операцій не відображають реального стану економіки. М. Бінсвангер [10, с. 108–109] свого часу зробив важливий висновок про небезпечність спрямування фінансових ринків на спекулятивні операції (випуск акцій, облігацій, поглинання, злиття).

Як свідчать дані табл. 4 і 5, фінансові інвестиції в Україні стрімко зростають. Це відбувається за рахунок збільшення вкладень у цінні папери (придбання корпоративних прав, цінних паперів, деривативів та інших фінансових інструментів), а також вкладення в статутні фонди дочірніх підприємств. Але слід врахувати, що на відміну від виробничого фінансове інвестування не передбачає створення нових виробничих потужностей. Крім того, фінансові інвестори не беруть участі в управлінні реальними активами. Проте саме виробничі інвестиції в змозі забезпечити приріст реального (фізичного) капіталу, оскільки спрямовуються у виробничі фонди, приріст матеріально-технічних засобів, створення нових інвестиційних товарів, що мають матеріально-речову форму. Пріоритетним має стати інвестування в будівництво виробничих споруд і комунікацій, виробництво устаткування, видобування сировини, підготовку кваліфікованих кадрів тощо. Але, як показують дані табл. 5, фінансові інвестиції в Україні значно перевищують інвестиції в основний капітал та нематеріальні активи. Це опосередковано свідчить про реальне вимивання інвестиційних ресурсів із сфери виробництва на користь сфери обігу, що стримує економічний розвиток.

Висновки

З огляду на диспропорції, що склалися між обсягами інвестування у матеріальні, нематеріальні та фінансові активи, інвестування в інструменти фінансового ринку (вкладання до статутних фондів спільних підприємств, у різні види грошових та фондових інструментів (акції, облігації, депозитні сертифікати, казначейські зобов'язання, інші корпоративні права) може розглядатися як канал виводу капіталу із підприємств. Ці тенденції вимагають посиленої уваги урядових структур. Але такий аналіз не проводиться. Статистика не надає узагальненої інформації щодо усіх каналів інвестування. Для повного та адекватного діагностування тенден-

цій органам статистики поряд із показниками по інвестиціях в основний капітал та нематеріальні активи необхідно надавати дані щодо інвестицій у фінансові активи та реінвестиції. Міністерствам економічного профілю необхідно розробити організаційно-правові заходи стосовно кардинальної зміни структури інвестицій та збільшення обсягу коштів, що спрямовуються в реальний сектор для модернізації національної економіки та оновлення основного капіталу. Для вирівнювання диспропорцій між інвестиціями в матеріальні, нематеріальні та фінансові активи підприємств необхідно на законодавчому рівні встановити граничну стелю рівня приросту фінансових інвестицій в залежності від темпів приросту інвестицій в основний капітал та нематеріальні активи.

Список використаних джерел

1. Капітальні інвестиції в Україні за 2010 рік. Статистичний збірник / Державна служба статистики України. – К.: – 2011. – 44 с.
2. Статистичний щорічник України за 2010 рік / Державна служба статистики України. – К.: ТОВ «Август Трейд». – 2011. – 559 с.
3. Апокин А.Ю. Финансовая составляющая «проблемы глобальных дисбалансов» в мировой экономике. Апокин А.Ю. // Проблемы прогнозирования. – 2008. – №4. – С. 123–129. [Електрон. ресурс]: – Доступний з: <<http://dlib.eastview.com/browse/doc/18846823>>.
4. Неравномерное распределение долга. [Електрон. ресурс]: – Доступний з: <<http://iee.org.ua>>.
5. Постанова Кабінету Міністрів від 02.03.2011 №170 «Про затвердження середньострокової стратегії управління державним боргом на 2011–2013 роки» // zakon1. Rada.gov.ua
6. Основні напрями бюджетної політики (бюджетна резолюція) на 2013 рік [Електрон. ресурс]: – Доступний з: <<http://iee.org.ua>>
7. Фактор ризику: інвестиції в реальний капітал // Українська правда (21.09.2011) // www.pravda.com.ua
8. Найденов В.С. Угроза повторной волны кризиса. [Електрон. ресурс]: – Доступний з: <<http://iee.org.ua>>
9. Указ Президента України №173/2011 від 26.01.2011 «Про склад Ради вітчизняних та іноземних інвесторів» // zakon 1. Rada.gov.ua
10. Несветайлова А. Экономическое наследие Хаймана Мински // Вопросы экономики. – 2005. – №3. – С. 99–117.
11. Столбов М. Гипотеза финансовой нестабильности Хаймана Мински и экономический кризис в России / Столбов М. // Мировая экономика и международные отношения. – 2010. – №3. – С. 56–64.
12. Основні засоби України за 2000–2010 роки. Статистичний збірник / Державна служба статистики України. – К.: – 2011. – 293 с.

13. Національні заощадження та економічне зростання / За ред. д.е.н. Б.Є.Кваснюка; Ін-т екон. прогнозів. НАНУ. – К.: МП «Леся», 2000. – 304 с.

14. Управление экономикой переходного периода: Сб. науч. тр. / НАН Украины. Ин-т экономики пром-сти: Редкол., Чумаченко Н.Г. (отв. ред.) и др. – Донецк, 2005. – 310 с.

15. Кваснюк Б.Є. Структурна перебудова економіки та її ресурси // Економіка України. – 2003. – №11. – С. 18–28.

16. Національні рахунки України за 2010 рік. Статистичний збірник / Державна служба статистики України. – К., 2011. – 153 с.

17. Сайт Державної служби статистики України / Статистична інформація / Фінанси / Необоротні активи за видами економічної діяльності. Оборотні активи за видами економічної діяльності. [Електрон. ресурс]: – Доступний з: <<http://ukrstat.gov.ua>>.

18. Левина И. К вопросу о соответствии реального и финансово-го секторов // Вопросы экономики. – 2006. – №9 – С. 83–102.

О.Д. ВИТВИЦЬКА,
д.е.н., доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України,
О.Б. СЛИВІНСЬКА,
аспірантка, Національний університет біоресурсів і природокористування України

Підходи до визначення інноваційного розвитку підприємств аграрного сектору

Досліджено основні підходи до визначення інноваційного розвитку підприємств аграрного сектору, обґрунтовано пропозиції використання PEST-аналізу для визначення інноваційного розвитку підприємств.

Ключові слова: інноваційний розвиток, методологічні підходи, аграрні підприємства.

Исследованы основные подходы к определению инновационного развития предприятий аграрного сектора, обоснованы предложения использования PEST-анализа для определения инновационного развития предприятий.

Ключевые слова: инновационное развитие, методологические подходы, аграрные предприятия.

The basic approaches to innovation development of enterprises of the agricultural sector, the suggestions of PEST-analysis to identify innovative development companies.

Постановка проблеми. У сучасних умовах зростає конкуренція в різноманітних її проявах. Для отримання конкурентних переваг кожна країна має сформувати інноваційну економіку, економіку знань. За даними експертної оцінки техніко-технологічної структури економіки України переважають четвертий (45%) і третій (30%) технологічний уклади. В сільському господарстві збереглися (перший і другий) технологічні уклади, на які припадає 15%. Питома вага п'ятого технологічного укладу становить 10% (військово-космічна техніка і техніка зв'язку), а найвищого шостого технологічного укладу (біо- і нанотехнології) на початковій стадії.

Аналіз досліджень та публікації з проблеми. Протягом останніх років у розвинених країнах Заходу форсайтні дослідження розвитку основних напрямів інноваційного сектору все більш тісно пов'язані з тенденціями у соціально-економічній сфері. Вже в рамках першого десятиліття XXI ст. виникають передумови для наступної «хвилі» глибоких структурних перетворень на основі посилення конкуренції в наукомістких галузях.

Питанням інноваційного розвитку економіки України присвячено багато праць таких відомих вітчизняних вчених, як В. Геєць, Г. Добров, О. Кристальний, М. Кропивка, В. Семиноженко, Л. Федулова, та ін.

Метою статті є систематизація підходів до визначення інноваційного розвитку підприємств аграрного сектору та обґрунтування пропозицій використання PEST-аналізу для визначення інноваційного розвитку підприємств.

Виклад основного матеріалу. Комплексний характер сучасних наукових і технічних проблем, глобальні процеси інтернаціоналізації господарського й суспільно-політичного життя стимулюють процес інтеграції інтелектуальних національних ресурсів. Розвиток міжнародних інформаційних мереж, глобальна дифузія нововведень, здійснюваних транснаціональними корпораціями, політичні зміни в державах Східної Європи й колишнього СРСР привели до необхідності серйозного перегляду колишніх концепцій міжнародного науково-технічного розвитку й співробітництва, можливості формування в них нових меж й перспектив.

Один з таких підходів, заснований на комплексному аналізі, що враховує відразу декілька факторів, був використаний експертами ОЕСР у дослідженні «Нові технології в 90-ті роки: соціально-економічна стратегія» (New Technologies in the 1990s. A Socioeconomic Strategy. Paris. OECD, 1988). Для порівняння обрані п'ять найважливіших напрямків технологічного розвитку: інформаційні технології; біотехнології; технології, засновані на використанні нових матеріалів; космічні технології; ядерні технології. Критеріями соціально-економічного впливу нових технологій були:

- очікувана поява нових видів продукції або послуг;
- можливість використання в різних секторах економіки;
- зменшення вартості й підвищення ефективності існуючих технологічних процесів (продуктів, систем);
- відношення громадськості до поширення даного виду технології;